

Szántó Piroska

A BŰVÖS VADÁSZ

„A fenének se volt barátja a lópikula.”

(Ottlik: ISKOLA A HATÁRON)

– Maga, maga örült – gondolhattam volna, ha ennek a hülyének a nagy szerelme –, de azért, hogy ennyire tökéletesen bolond! Nézze, én magát nem ismerem, én Marit szeretem, jól ismerem, ma is, mielőtt reggel elment, föltett nekem négy tojást egy kis lábosban a petroforra – igaz, keményre sikerült, mert elaludtam közben –, de hát ez, ez itt tűrhetetlen hülyeség, nem tudom, hát van ilyen? Lebombázzák a várost körülötte, legyilkolják a fél családját, külön megölik a bátyját, hónapokig dögszegény dilis parasztok között él, vadásznak rá a gazemberek és – és! Kukoricákkal meg vigyorgó pofájú tökökkel meg káposztalevelekkel festi tele ezt a félig romos szobáját, nézni sem bírom, mit akar! hagyjon nekem békét, ne idegesítsen, az ördög vigye el magát!

Nem lepődtem meg túlságosan, Pista hónapok óta róla beszélt, Cipiról:

– Rémes alak! Mindent megnéz, kikutat, megeszik, felfal, minden hevesen érdekl, és mindentől dühbe gurul, ordít, füttyül mindenre és mindenkire, imádja a zúrt, s ha nem talál, hát csinál. Gyöngyi (a felesége) meg ő úgy veszekednek, mint a cigányok, a legdurvább sértéseket vágják egymás fejéhez, egymás anyját kölcsönösen piszkolják, képesek ordítani, ha egyikük vastagabb szeletet vág a kenyérből – és mindez nem számít, a házasságuk boldog és olyan eseménydús, mint egy regénybeli kalózhajó útja. A világ legbátrabb és legelegánsabb embere feleségestül – tudod, meséltem, hogy engem vállaltak egy szál papír nélkül, azzal, hogy: „Jobban fogunk mulatni együtt az ostrom alatt, mintha csak a feleségemmel kettesben vészelnénk át.” Megmentették az életemet. NEKED. Ezért külön dühös, Marit már megszokta, szereti, és utálja, hogy téged kell lenyelnie. Festészethez nem ért, csak Berény Róbertet szereti, bár az ő munkáit sem ismeri, de Berény a szívébe lopta magát azzal, hogy sikerült lefestenie a „szart”. (Berény Róbert híres képe a *Kapirgáló*, *Tyúk a szemétdombon*.) Engem szeret, és én is őt. Egészben, úgy, amilyen. És ezen ebben az életben nem változtathat semmi. Semmi a világon.

Elgondolkodva néztem a még mindig dühöngő, fel-alá rohanó jelenséget, pedig nyilvánvalóan válaszra várt, hogy tovább örjönghessen. Mert egyvalamit elmulasztott megmondani nekem Pista, azt, hogy gyönyörű szép férfi. Dinári típus, mindössze ennyit mondott, akkor éppen fülig volt a Bartuczban, s tudhattam volna, hogy ez önála mit jelent.

Tehát. Nagyon „szép szál” és Van Dyck-barnával kevert fekete hatású az egész. Szénfekete haj, lehet, hogy hosszú, lehet, hogy rövid, mert egyfolytában rázza, s a szemüvegét is hol lekapja, hol felteszi, igaza is van – nem szemüveges fajta. Bokros, szénszínű a szemöldöke, s villog a szeme: tüzes parázs. Szép, makacs áll, a szája meghatározhatatlan, mert folyton dühtől eltorzultan jártatja, vagy összeszorítja, tárolja az újabb kitörést, hogy szinte vakkant belé. A hosszúkás, egységes, barna arcon úgy helyezkedik el az orr, mint egy oldalára fektetett tökéletesen szabályos gúla, a barátnóm régi építőköcs dobozában négy ilyen is volt, kettő piros (csúnya piros) és kettő mal-

terszínű, tojáshéjszínű, úgyszólván építőkocka-színű, de fehérnek számító, egyáltalán nem fehér. Cipi arcán mindenesetre a legjobb helyen van a „fehér”, az egyetlen forma, ami nem mozdul és nem torzul. Mert a teste az mozdul – bocsánat: mozog. Mint a marionettfiguraké. Voltaképpen keresem a rejtett drót- vagy madzagszálat, ami rángatja. A felső-, az alsótest, a csípőizülete is, a térde, a bokája, a könyöke-csuklója külön-külön mozog, a keze, az ujjai is, elejti a szemüvegét, felkapja. És az egész mégis harmonikus. Akkor még nem ismertem ezt a képzőművészeti műfajt, a „mobil”-t. A Tate-ben Londonban láttam először 1959-ben.

Ami iszonyúan meglep, az a keze. Kicsi, nem is kicsi, pici. A lábára pillantok, az is kicsi, harminkilenc, maximum negyvenes. Ennek a nagydarab embernek. Ez is a dinári fajta sajátossága? Nem tudom, de most már legalább felelni tudok neki.

– Mindig ilyen szűkmarkú az elismeréseivel?

Pista a falnak dől a nevetéstől, Cipi hirtelen leül, cigarettát kapar elő, rám néz, szelintem most először.

– Minden hülye festő észreveszi. Vagy talán ez a vén barom előre megmondta, hogy fősvény vagyok?

Pista harmincöt éves, Cipi csak harminchárom.

Borzasztó nagy baj, hogy Örley meghalt, most hát teljesen összezavarodott az életünk. Marit feleségül veszi Pista, mert szereti, és mellesleg megmentette az életét. Most kisbabát vár, akit nem engednek megszületni, igaz, Örleytől, de természetesen mindenki Pista számlájára írja. Minden csodálatosan rendbe jön s a helyére zökken, ha Soma (azaz Örley) nem gyűjt cigarettára, mielőtt lefűjják a légiriadót. De hát rá akart gyűjtani, s egy elkésett bomba megölte, énram pedig olyan évek következnek, amit csak sikoltozva tudnék jellemezni. Mert sikoltoznék a boldogságtól, hogy az Európai Iskola él, s édes-mostoha otthonommá válik, de sikoltoznék a kétségbeeséstől is: a régi szeretóm elesett, az igaz szeretóm mást vett el, vén vagyok, harminckét éves, hát fogom magam és belebetegszem az enyhén szólva izgalmas életembe, és fölmegeyek a Mátrába tájat festeni, mit keresek én odalent „a sík földön”, ahol Cipi Pistához fordulva ugyan, de énvelem közli: gyerünk már, öregem, Marika kacsát ígért vacsorára, az öccse hozta, Kondorosról.

Cipi és Gyöngyi a világ legtermészetesebb dolgának érzi, hogy most Marika a főelőadó, Kondoroson él a családja, apja, anyja, testvérei, s ez nemcsak remek vendéglátó hely és nagy segítség az éhező Budapestnek, de valódi szívbéli barátság is alakul ki – egy ideig – közöttük, és kellemes irodalmi és társadalmi élet a Lengyel Balázs szerzte Teréz körüti lakásban, ahol Pistáék élnek.

Három évig, míg nem „rendeződik” a viszonyunk Pistával, csak híreket hallok Cipi–Gyöngyiről. Aztán, mikor összeköltözünk 1949 őszén az Eötvös Loránd utcában, már fel- és kiélték Marikát, és meglátogat Gyöngyi, mert, mint mondja:

– Te vagy hát a Piri? Ideje megismerkednünk.

És birtokukba veszik az új pesti telephelyet – szükségük is van rá, hiszen kiköltöztek Gödöllőre.

– Zárva van kettőig a bizományi! A fene egye meg őket! Behoztam eladni Iván bátyám képét, de ott hagytam addig az utcán, nekitámasztottam a falnak, csak nem cipelem fel ide, ha ellopják, hát ellopják – közli vállrándítva Cipi, s Gyöngyi csak helyesel. – Ronda egy kép, s úgysem tudjuk hová tenni Gedellen. (Az oroszok így ejtik Gödöllőt, s azóta a világ kincséért sem hívják másképpen.)

Nekem Gödöllőn mindig tél van, ugyanolyan tél, mint amikor kiszöktettem és megmosdattam a csontsovány, piszkos, hidegtől remegő Pistát az enyhén szólva németellenes, kastélyőrző kapus lakásán. Hogy tud Pista fázni, istenem, kék az arca, fázik a keze, fázik a lába ujjai; „burana” – vigasztalom, örülj, hogy most nem rohannak épp a farkasok utánunk. Keményen szembefúj a szél, mert elkerüljük a főutat, látni sem akarjuk a kastélyt, az egykori táborhelyet, sem az állomást, ahol Radnóti vagonját lezárták. S ha már végigsodort bennünket a szél, Cipi boldogan fogad, a világ legromdább, hattyúprémes, bordó köntöseben, sállal a nyakában, ötször lyukas bőrpapucsban – „dehogy öltözöm fel tavaszig. Csak csütörtökön”. A gyöngén fűtő szürke cserpkályha köré húzódva marhaskodunk boldogan, fagyos ágak zörgetik a szép öreg ház nemes arányú ablakait. Gyöngyi három kosztosdiákok tart, akik ott járnak a mezőgazdasági vagy milyen egyetemre, Cipi Dickenst fordít bizonyos mennyiségben, ahogy Pista Thackerayt, Gyöngyi összekavar valami ehető, gyönyörű porcelánról eszünk antik ezüsttel – istenien főz – anyaghiányban is. Közben boldogan hergeli Pistát, aki rábeszélte, hogy olvassa el *A Karamazov testvéreket* – még soha nem olvasott eddig orosz regényt.

– Pistu! Micsoda remek könyvet ajánlott nekem, élvezetes, igazán. Dimitrij meg Aljosa, Szmerdjakov meg Iván, Grusa, Szonya – de abban a pillanatban, ahogy kiderül valamelyikről, hogy ronda szadista alak vagy kurvoid némbor, már csak Mitya meg Ivanovka, de ha gyilkol, akkor meg csak Mityenka, Aljosenka, Grusenka, Szonyácska, Matyuska moja, nem aranyosak? Igazán Pitigrilli nyomába se léphet ennek a Dosztojevskinek, nemde, bátyuska Sztjepanovics? Davaj... – s egy összeszáradt, tekeredett parizerhéjat nyújt az ágaskodó, szimatoló macskának – Cin-cin-cin a cintányér, a cintányéros kiscica... Nincs több, eredj madarat fogni a körtefára, sajthéj sincs, azt is mi esszük meg, mert a gazdád úgy él, mint egy milliomosgyerek. Mondja, Cipike, mért nem hordja le a házmestert, amiért egérfogókat állít fel? Hát miből éljen a kiscica? Ugye, tudja, Pistu, hogy a macska életének kudarca s a legnagyobb szégyene, hogy nem tud repülni? És csak mekeg a körtefa hegyén, ahogy a rigó elszáll...

Hiszen tegnap is egész éjjel régi *Színházi Életeket* olvasott Cipike, ha Bús Fekete Lászlót talál benne, azt én is elolvasom, sajnos, sajnos, ott hire sincs a Mityenkáknak...

*

Szép nő Gyöngyi? Néha azt hiszem, gyönyörű, ő is nagyjából pörköltkávé-szinű, óriási a fekete szeme, a merész sasorra két oldalán, jó tartású, vékony és enyhén gömbölyű ott, ahol kell – de valahogy irizáló jelenség, hiába kemény, pillanatonként változik, előfordul, hogy boszorkányszerű vagy affektáló kamasz lány, a szája szélén az elmaradhatatlan cigaretta mellől, borotvaéles, meglepően össze nem illő, mulatságos beszédhangokat ereget a világba.

– Ír is ám a Cipikel – vág oda a szemével.

– Baromság, úgysem lehet kiadni, azért írom – csap a térdére egy halom kéziratpapírt Cipi, én mohón és neveletlenül utánakapok, de elrántja az orrom elől. – Vacak az egész, majd átírom még tizenötöször, aztán megnézhetitek, Pista már úgymint olvasta, nem volt neki elég ostrom közben a kis mongol fiú-szerelmét becézni (évek óta ezzel bosszantják a szerencsétlen Pistát), művelődni is akart mindenesetre, még az ük-ükapám története is érdekelte, én ugyan el nem olvastam volna, ha nem dugja az orrom alá.

És már csattan a villám, és szakad le a ház, és üvölt Cipi, és üvölt Pista, természetesen Cipi kezdi:

– Mit imádsz azon a marha Rákóczin? Herceg létére odaáll paraszttal komázni, tudhatná, hogy benne hagyják a szószban, a buzeráns kapitányaival együtt! És hazamennek nyaralni a családjukhoz.

– Az sem imponál magának, hogy az asztalosmunkához is értett? Biztosan szebb szerszámosládája volt, mint magának – kottyanak közbe hülyén, de kapok is egy ezerágú villámot Pista szeméből, s Gyöngyi is megvetően elfordul. „Százszor mondtam, hogy nem értik a célzásaidat, te vagy Proust nagynénje”, táviratozza Pista szeme, és én mélységesen elszégyellem magam, ilyen légkörben illetlenség és hivalkodás a történelmi tájékozottság.

– Kuplerájt vezetett Párizsban – szögezi le Pista, s ezzel kialszik a robbanás utolsó tűzfészke is, a jelen lévő kosztos diákok vihognak, és sürgősen fészkükbe vonulnak. Hosszú, jeges az út végig a HÉV-ig, nem csoda, ha Cipi csak egyszer egy héten jön a sűrűn teleirt notesszel, elintézendő ügyek s eladni való tárgyak listájával Pestre, de egyedül, mindig egyedül, ahogy Gyöngyi is egyedül jön, ha énhozzám.

– Nem szeretünk együtt utazni, idegesítjük egymást a vonatokon – közli Cipi –, még villamoson is.

– Ágytól és asztaltól nem, járműtől igen? – neveti Pista.

– Igen! És a fene megeheti magát, Piri, elboszorkányozta nekem az egész beutazást. Mert ezek a mezőgazdasági egyedek kint hagyják a „fődön” azokat a ronda tököket meg a kukoricaszárazakat, és most már rám is rám bámulnak, és csak idegesítenek ezek a szélfújta vacakok, ki se nézhetek az ablakon, ennek is maga az oka.

*

Aztán egyszer kedden jelenik meg Cipi, kis notesz nélkül, szatyor nélkül, és röhög, ahogy még sose hallottam röhögni, mint egy ló. – Iszonyúan megijedek.

– Baj van?

– Á, dehogya, csak kuláklistára tettem a kecskeméti hetven hold miatt, ami még nem is a miénk. S hogy kérjek igazolást a kerületi pártszervezettől, ahol laktunk, hogy író vagyok, különben kitelepitenek. S ez a maga hülye férje ilyenkor nincs itthon, a Kiadóban árulja a hazát, Illés Bandi felügyelete mellett.

A kerületi párthelyiség valamivel rondább, mint a többi, szürke fal, hosszában keskeny előtér, vastag kis várószékek, odalépek az ügyeleteshez, és kezdem mondani, ám Cipi türelmetlen, odaugrik, az igazolványát kaparja elő.

– Tagja vagyok az Írószövetségnek...

De az asztalnál ülő pofa csak egy hideg elhárító mozdulatot tesz, s ránk tája a lapos szürke szemét.

– Várjanak.

Várunk. Szabad cigarettázni, cigarettázunk. Ülünk. Várunk. Jönnek mások is, azok is leülnek. Várnak. Fél három. Három. Várunk. Negyed négy. A lapos szemű most feláll, s végigmegy a folyosón, benyit egy ajtón. Egyszerre ugrunk fel Cipivel, és egymás kezét fogva kirohanunk az utcára, és csak a Vilmos császár út sarkán torpanunk meg, lihegve. Ezt jól elintéztük.

Pista bámulva áll meg az ajtóban, ahogy békésen teázunk Cipivel, noha kedd van.

Kurta, tárgyilagos beszámolónk után csak bújik vissza a kabátjába, s – lehet, hogy soká jövök, várjatok meg – szól vissza, s hallatszik, ahogy csattogva rohan le a lépcsőn.

– A maga privát levelezését még nem is láttam, Pirikém – nevet Cipi, s turkálni kezd a rajzasztalomon, de láthatóan csak fél szívvel görgeti a tollaimat, nagy műgonddal hegyez meg egy szándékosan tompára hagyott végű ceruzát: „Jó a bicskája, drágám. Fura, ha egy nőnek bicskája van, az mindig éles, tudja.”

Pista megjön, áll a hó a haján, a vállán.

– Elfelejtettél kalapot venni, te vad barom – így Cipi.

– El – bólint Pista. – És el van intézve. Holnap kiküldi Kónya Gödöllőre az igazolást az illetékes szervhez. *By hand.* Megírta, megmutatta, le is pecsételte.

Hát igen, ki-ki a maga módján. Pista felháborodottan közölte az Írószövetség párttitkárával, hogy ezek a bunkók Ottlikot kulákklistára tették, műveletlen társaság, hiszen Ottlik zászlósúr és császári és királyi kamarás, fejét veheti pártunk és államunk, ha megérdemli, no de kuláknak minősíteni! Szégyen, gyalázat! – és a jóságos Kónya kapott a mentőkötél után – soha még véletlenül se bántott senkit, csak a magyar irodalmat károsította –, és tüstént, operative intézkedett.

– Hát megyek, megmondom Gyöngyömnek – áll fel Cipi, és félszegen odalép Pistához, nem is nagyon gyöngéden oldalba vágja. – Kölcsönkenyér visszajár.

– Te nagyobb darab kenyeret adtál nekünk – hajtja le a fejét Pista.

Csak azt tudnám, ki az a nekünk. Marika, vagy én, vagy mind a hárman. A fene jobban tudja.

*

És fene tudja, hogy van ez egyáltalán. Például az *Újhold*-asokkal, ahová minden csütörtökön eljár Cipi – Pistát oda nem hívják, fáj is neki eléggé. De hát a fővezérük, Nemes Nagy Ágnes nem tudja megbocsátani, hogy mi szívből barátkozunk az újonnan feltűnő, fényes szellők hozta ifjú írókkal, akik áhítattal vágnak a „pesti szellemi élet” után, s vígan publikálnak, méghozzá jól. És rosszat is persze. Pocsékat is. De megóvják az egyedüllettől és vigasztalják a hallgatásra ítélt és a pártügye miatt agyonkínzott Pistát. Nem értem, hogy Cipi, aki szerintem a legszabadabb ember a világon, minek engedi, hogy őt is meghintsék a gyűlölet mérgező tuskéivel, igaz, hogy ő nagyon is szeret mérgeskedni, de verset olvasni nem szeret, beéri azzal, amit másoktól hall ezekről az új költőkről.

– Férfi, légy tiszta, legalább a homlokodtól fölfelé – üvölti Pista, mikor Cipi röviden málészájú bugrisnak titulálja Juhász Ferkót és Nagy Lacit –, hiszen nem is ismered őket! Gyere le Szigligetre, nézd meg ezeket a tudatlan bugrisokat, közben telezabálhatod magadat „Nap”-pal, ami, mint helyesen irtad, méreg.

– Engem nem hívtak meg az Esterházyak – ordít vissza Cipi. Nem, igazán nem kell hallgatóznom, a másik szobákban ordítanak ugyan, de úgy, hogy a tusos üveg megugrik a rajzasztalomon, mert – felesleges is mondanom – le-föl rohangálnak, és székeket vagdosnak a földhöz beszélgetés közben, de most hirtelen csönd és Pista szelid hangja:

– A labanc Esterházyak?

Az ónodi országgyűlésen kirántott kard villan egyet, aztán a vihar elül, „égete, rombola, tünt”. S Cipi feltépi az ajtómat:

– Maga meg milyen hülyeséget rajzol itt, ahelyett, hogy teát főzne nekem.

Ezek a szelidebb fajta viták mindennaposakká válnak, mikor – valami eszméletlen csuda következtében – lakást kapnak Pesten, s beköltöznek a gróf Zichy Jenő nem éppen elegáns utcájába, de Gyöngyi igazán örül neki.

– Ne kacagjon nekem a természet odakint, ha nekem rosszkedvem van. Itt, ebben a ronda kis Jenőben legalább nem kacaghat.

Meg is szokom a vitának ezt az enyhe megjelenési formáját, de egyszer mégis kénytelen vagyok közbelépni. Mozgalmas eszmecsere folyik a két úr között arról, hogy volt-e egyáltalán polgárság Magyarországon, s mikor az üvöltés hörgéssé fajul, benyitok, és egymás nyakkendőjéből rakom széjjel őket, felszegett állal, beharapott szájjal merednek egymásra – két, kölcsönösen egymás kardjába futott bajvívó.

– Csak muszáj neked hepciáskodni a vén barom fejeddel? Mert tudod jól, hogy az Úristen belenyúl érted, külön teérted a förtelmes gépezetbe, a vén hülye fejedért, te utálatos elefánt? – jegyzi meg Cipi, mikor Pista szerencsésen megnyeri a három éve folyó küzdelmét, s hála Nagy Imre beszédének, mukk nélkül elfogadják a Kilépését A Párt-ból.

– De Cipikém, miért utálatos? Az elefánt olyan kedves állat!

– Az, persze. De te egy utálatos elefánt vagy.

„A felhő megszakad, nyílása tűzpaták, zúgó, sebes özön”, mindent tisztító ereje zúdul a feltámadt Budapestre.

És ez az az idő, 1956, amikor minden vita és dühöngés és őrjöngés megszűnik Pista és Cipi között. És mikor újra leszáll ránk a felhő, egy darabig csak telefonon érintkezhetünk, hiszen öt óra után kijárási tilalom van, s addigra a déli kettőkor ébredő Cipi éppen hogy elkészül a reggelivel és a mosakodással, és hát miről is beszéljenek? Félholtan hever Budapest, hallgatja a rádiót. A feketedő télben-hóban törtető menekülők- és börtönbe hurcolt öregek-fiatalokról jönnek a hírek, s egyre riasztóbb hírek, nő a rettegés, az egyre dermedőbb város kapkodva lélegzik, „kihagy a város kőszive”, s a növekvő szennyhullám a torkáig dagad.

– Nem lehet sehová se menni, hát unalmamban összekészítem ezt a vacak regényt – és Pista felujjong a telefonba: mégis te vagy az erőd kapitánya, édes Cipikém!

1959-ben végre elfogadhatjuk a British Government kéthetes meghívását Angliába, tekintettel Pista kazalnyi angol fordítására, s utána kijelölheti két legjobb barátját, azokat is meghívják. „Minden jótett elveszi méltó büntetését.” Ottlik és Juhász odakint egymással, s mikor visszajönnek, Pistával vesznek össze halálosan.

Juhász: – A főúri barátod úgy beszélt velem, mintha a csicskása lennék, és fúrt mindenütt mindennel, láttam az emberek szemén – hogy csinálhattad ezt énvelem?

Ottlik: – Az a barom tizenkét inget meg egy szmokingot hozott, viselhette is a hotel halljában, mert én ugyan nem vittem el sehova, egy kukkot sem tud angolul, és elmondtam Csé-nek is, hogy miket írt, hiába lapult a te szárnyaid alatt.

Ez persze, Pista és Ottlik között, csak három napig tartó harag, jóformán még addig sem, mert Ottlik egy egészen gigantikus méretű, többórás üvöltés után újra felhívja Pistát: ja, igen, és köszönöm, öregem.

A barátaink kiszabadulnak, lassan enyhül a levegő, csöndesedik és szomorodik a világ, formálódik a „legvidámabb barakk”. Szigliget sem tabu többé, mióta Ágnesék érett megfontolás után olyannak találták, „ahová elmehet az ember”. És megy Cipi.

És megjelennek könyvek, és megjelenik az *Iskola a határon*, ájult boldogsággal olvassa az ország egy vékony-vékony rétege, aztán terjed és tüzet fog az egész préri,

fordítják is, először németre, angolra, azután mindenfelé a világon, összesen tizennégy nyelvre. Furcsa módon igazi sikere mégis itthon volt, nem csoda. Német majdnem megfelelője megvan, Musil persze, és az angliai iskolákról éppen eleget írt a magát ugyanilyen szegyéntelen tárgyilagossággal megíró „Sziget”. Az, ami igazi magyar íz, valahogy nem „megy át”, ezt csak mi értjük: a kérdező és a felelő egyforma kételkedését és a furcsa fájdalmat, ami a mi legsajátabb titkunk, a mohácsi csata földidézése ebben a könyvben, ahogy túléljük, sőt ünnepeľjük a vereségeinket. S közben a minket leigázó világbirodalom réges-régen ugyan hol van már? Most már nem nyomorgunk, sőt kávét is ihatunk, nemcsak orosz teát. Az ellenünk fellobbanó *Tűztáncot* elnyelik a hatvanas évek, s Cipi most már elárulja, hogy a „Tengerész, ő, szivem tengerész”-t ő írta, s hogy őt csak a sport meg a matematika érdekli igazán, s a *Hajnali háztetők* meg a *Minden megvan* már nem olyan fontos, meg aztán lassan utazni is lehet, hát fűtүүл az utazásra.

– De azért elviszem Gyöngyit Mallorcára, ha már ennyi pénzünk van, meg aztán hátha sikerül lezuhannunk, nagyszerű megoldás volna. Mindenesetre rátok hagyom a jogokat és a pénzt, amit a két telekért adtak – nyújtja át búcsúzóul Pistának a végrendeletét. Pista elzöldül, összetépi és hozzávágja a papírt, de Cipi röhög.

– Van róla másolat, hülye.

*

„Mi van Verával?” – kérdezi Mándy Iván könyve, de én nem merem megkérdezni, úgyis tudom. Húszévi szerelem, nyúglódás, szakítás, bátorítás, hervasztás, biztatás, Gyöngyi tudtával („én imádom a Cipikét. Megcsókolom a kezét, a lábát, de hogy nagy közös munkába fogjunk, azt azért mégsem”), olykor tudta nélkül, egyszóval a szerelem után, a nagy letartóztatások idején Cipi formálisan előreküldi Verát, szálláscsinálónak Angliába, azzal, hogy majd megy ő is utána. Nem ment. Pezsegnek a hatvanas, hetvenes évek, érdekesebb itthon, és jobban is lehet dühöngeni, mint Angliában. Meg aztán mi is Budára költözünk, méghozzá csak másfél megállónyira van az Attila utcai Horváth-kertre néző szép új lakásuk a mi Groza Péter rakparti könyvvel, képpel zsúfolt hodályunktól, ami furcsa módon pontosan olyanná válik, mint az Eötvös Loránd utcai volt.

– Jaj, Pirikém, hogy csinálta ezt? Olyan itt, mintha még mindenki élne – néz körül Cipi.

– Ó, ez a bűvös vadász – motyogja az igazán nem könnyen elérzékenyülő Panni. – Bűvös vadász – csakugyan az. Hogy a fenébe tudja egy pillanat alatt szíven markolni az embert, holott igazán úgy viselkedik, mint egy tündérkirály, s az egész emberiség az ő szolgaserege, a Sória-Mória várban.

Például.

Huszonegy éves korom óta barátnőm és hajdani sógornőm, Magdi, gyanútlanul ül a műteremben, rágja a sóspálcát, s a Chagallban lapozgat, én meg tollakat pucolok, mikor berohan Cipi.

– Maga mindenkít idehív, mikor tudja, hogy én jövök? – és Magdi elfakad sírva – Cipi pedig már vissza is rohan Pista szobájába, aki szégyenkező arccal becsukja a köztünk lévő ajtót.

Jaj, dehogys mernék én bárkit idehívni, ha tudom, hogy jön. De hát nem telefonált, igaz, nem szeret hazulról telefonálni, isten tudja, miért, talán mert pénzbe is kerül, meg azt sem szereti, ha Gyöngyi esetleg odafigyel rá, hogy mit beszél. Hagyományyá válik, hogy karácsony első napján nálunk vacsoráznak, és azonkívül hetenként egy-

szer, többnyire csütörtökön, jönnek hozzánk, s ilyenkor Cipi engedélyezi, hogy kit hívhatunk meg. Persze, a hétközi egymáshoz felugrálások nem számítanak. A csütörtöki vacsorákon Panni és Ellibaba (Panni ősrégi barátónője) velünk vacsorázhat, előzőleg azonban Cipi – nem Gyöngyi! – megbeszéli Pannival, hogy mit hajlandó enni (baromfit, halat, májat, belsőséget nem). Karácsonykor kötelező a libamáj és pezsgő, Gyöngyinek külön csodapohár jár, ami a talpáig tölthető – a nyele üres. Ervint (Pista unokaöccse) Melindástul szabad, sőt kell meghívunk. Ervin időnként megjavítja Cipiék vénséges vén rádióját (nem sokáig szól még így sem), megszereli a magnót náluk, s villanykörtét is rendszeresen ő vesz nekik, meg elemet s egyéb Keravill-cikkeket. Van dugaszban még néhány ilyen felhasználható barátjuk, aki elvállalja panzióba a macskát, nem is árt a macskának egy kis hizókúra, van, aki felhossa az ebédet a Zöldfa étteremből, sőt autótúrára is elviszi Gyöngyit – Cipi utálja az autót, mindig rosszul lesz, ha beleül – ez később majd megváltozik, persze.

– Meghívhatnátok egyszer azt a hülye Aczél is, hiszen összebarátkoztunk az ostrom után nálatok – veti oda mellékesen Cipi, pedig tudja, hogy az nem is olyan egyszerű, Aczél csak hétfőn este hajlandó közönséges emberek meghívását elfogadni – neki is van külön vacsoraetikettje, s ott mi nem vagyunk a listán, az jóval magasabb protokolláris szinten mozog, a népi-urbánus időleges kiegyezés jegyében.

Ki látott már ilyent, és főleg ki hisz a szemének? Cipi nem áll szóba például Kéryvel egy, igaz, nem kellemes írása miatt, ország-világ előtt levéresszájúzza Garai Gábort, mert egyszer déli fél kettőkor – neki azok a hajnali órák – fel merte hívni telefonon, Aczél meg szereti, értik is és kívánják is, élvezik is egymás társaságát. Majdnem úgy veszekszik vele, mint Pistával: „Vasék életmentői, egyesüljetek!”, morgom oda Panninak.

– Ide hallgass! Csináljunk filmet a könyvedből – javasolja Aczél –, elintézem.

– Lópikulát intézed el! Nincsenek is olyan gyerekek, nem érdekel az egész, hamisított hülyeség lenne, ha te csináltatnád meg, nem kell.

– Van elég gyerek, te választod a rendezőt, lesz rá pénz, nyugodt lehetsz, beleszólsz, akkor és ahogy amit akarsz – különben is futyulok rád, film lesz belőle, punktum!

Cipi felugrik, lecsapja a szemüvegét, felborít, majd ügyesen elkap egy poharat, teljes erőből rávág az asztalra Aczél orra elé:

– Nem engedem, érted? Van még független bíróság Magyarországon!

Hát Cipi bűvös vadász és kész. Azt tesz, amit akar, azt beszél, amit akar, de mióta utolért bennünket „Kádár bosszúja”, ez időnként életveszélyessé válik. A kifejezés – „Kádár bosszúja” – Pest száján született, de ma, a kilencvenes években már magyarázatra szorul. Azt jelenti, hogy a disszidensek hazalátogathatnak – jönnek is, csöstül a nyakunkra, mutogatják a csodautóik fotóit, külszói feleségük csak úgy sziszog a halászlétől, ők maguk az angolnál angolabb és amerikaiánál amerikaibb ruhákban feszítenek, tele van a szájuk, és egyfolytában csóválódik a fejük a mi elképzelhetetlen elmaradottságunkon és fölött, közben, gyöngye pillanatainkban elbögik magukat a marokkuban morzsolgatott diófalevél illatától, éppen csak üveggyöngyöt nem hoznak ajándékba.

– Vigyázz egy kicsit a szádra – kéri Pista Cipit –, mit tudnak ezek mirőlünk? Készpénznek veszik, amit dühödben mondasz, ne fasisztázz, kommunisztázz le mindenkit, akire haragszol, nem értik, hogy ez fedőszó tenálad, s csak annyit jelent: utálok. És Magyarországot se mocskold előtűk – nem való az.

– Idióta! – fúj lángot Cipi. – Én szidhatom az anyámat! Az enyém! – És dühe hirtelen az éppen beléő Pannira ömlik ki:

– Maga Csé-nek négy gombócot adott a levesébe! Nekem meg csak hármat!

Nem, Cipi képtelen befogni a száját, s a járatlanabb vagy rosszakaratúbb emberek kapnak rajta, ezzel igazolva a gáztetteiket: „Ottlik is mondta.”

*

Gyöngyi fáradt, betegeskedik, hát ő is lejön Cipivel s a mi összeszokott bandánkkal Szigligetre. Gyanútlanul igyekszem az iroda felé, hogy bejelentkezzek a megszokott s még Pesten lefoglalt tizennégyes számú szobánkba, de már a folyosó torkában megcsap Cipi kissé emelt hangja:

– Mit képzelsz? Hogy képzeli azt, hogy én egy szobában lakjak a feleséggel? Hogy bírok én így dolgozni! Neki pihenni kell! Adjon nekem egy külön tisztességes szobát!

Futásnak eredek, s látom, mellettem fut Ágnes is, ragyog a kék blúza, világít röptében a szóke haja, liheg:

– Ez megőrült, siessünk, segíts te is! – pedig Ágnes nemigen szokott segítséget kérni, mi történt itt, az istenért.

Csörren az iroda üvegajtaja, Cipi kivágódik, pulykavörösen.

– Micsoda lehetetlen egy alak! Közös szobát adott nekem Gyöngyivel, s csak makogott, hogy ezt Pesten, az Alapnál kellett volna elintézni! Ő megpróbál telefonálni, de telt ház van, s a házaspárok általában közös szobát kapnak – de én nem vagyok általában! – ordítja, hogy végigzeng a házon, ajtók nyílnak, fejek dugódnak ki, egy szociológus ingben-gatyában ugrik ki a mellékhelyiségből, egy műfordító a szobapálma ládjába botolva esik hasra a tetthelyre igyekeztében, Ágnes a tizenhármassal, én a tizennégyes szobát ajánlom fel a szűnni nem akaró Cipinek, de minden hiába: Karcsi bugris, aki azt képzeli, hogy ő egy szobában alszik a feleségével, hallatlan!

Végül is megkapja az egyik tolmácsszobát, csak az isten tudja, mi lesz, ha tolmácsigénylő idegent utalnak be váratlanul – de természetesen be sem teszi a lábát a repkény benőtte ablakú kicsi szobába, hacsak aludni nem alszik ott. De ezt senki sem ellenőrzi.

Jaj, csak hire ne menjen ennek a veszekedésnek, hisz Karcsi úgyis kivetőben van az Alapnál, nem szeretik, mindenféle hülyeséggel vádolják, de mi valamennyien nagyon szeretjük – barátunk. Petőfi-kutató, csak úgy magánszorgalomból, a leghetlenebb verseiből tud idézni, amikor velünk játszik mindenféle irodalmi játékot vacsora után. Ő az, aki éjjélkor behozza a konyhából a tűzhelyen maradt pecsenyészíros lábast, mert megéheztünk, és kenyeret is, hadd törölgessük ki. Élvezi a látványt, hogy nívókülönbség nélkül, költő, prózaíró, drámaíró és irodalomtörténész buzgón kotorászik a minimum húszliteres lábosban, egyáltalában élvezi a társaságunkat, mi is az övét. Azonkívül elintéz lehetetlen dolgokat, szemet huny, és férfias diszkrécióval bánik egy-egy éjszakára be nem jelentett fiúval, lánnyal, jó pajtás addig, míg szükség van rá, de teljes gondnoki tekintélyével védelmez bennünket minden baj és kényelmetlenség ellen. Kocsit, bort, kéziratpapírt, indigót, tyúkszemtapaszt és szódabikarbónát kerít, ha kell, nekem segít elkötni egy rossz sorsú kutyát, és eltűri, hogy etessem a kóbor cicákat. Ő honosítja meg a szobaajtó elé kített szék rendszerét: a lakója sokáig alszik (?), ne zavarják délig a takarító kislányok.

Végül is elküldik szegényt, de minden hónap első csütörtökén eljön a bandánk közös játékára a PEN-be, egész haláláig, s egyszer bevallja, hogy az éjszaka, álmában, megint gondnok volt Szigligeten.

Kádár bosszúja folytatódik: Vera hazajön szünidőre.

– Hívja meg ebédre Verát, Bim (távoli unokatestvér) már kivitte Kisorosziba is. Hívja csak meg, én nem érek rá, minek. Legalább megmasszírozza ezt a vénembert, engem is masszíroz. És figyelmeztetek, öregem, hogy nem megyek el a temetésedre, ha dél-előtt lesz. Délután, kettő után, esetleg, érted? Mert beledöglesz, annyi hülyeséget olvasol össze, az egész Proustod, meg az a vén idióta Goethe, akit olyan nagyra tartasz, nem ér annyit, mint Maugham. Mért bűn az, ha valakit jó olvasni? – jegyzi meg Cipi, mikor Pistát súlyos betegség után kiengedik a kórházból – mellesleg egyszer sem látogatta meg két hónap alatt – ki a fene szeret kórházba járni, de abban a percben, ahogy hazahozom, már rohan fel, s rángatja le a Duna-partra. – Rég nem dumáltunk, öregem.

Nyár van, a nyitott ablakba könyökölve nézem őket, Pista még elég bizonytalanul jár, de ahogy a korán őszi leveles fáknak alá érnek, már elfog a megkönnyebbülés, Cipi gesztusaiból és Pista fejtartásából látom: hála istennek, veszekednek. Becsönget egy ismeretlen ausztráliai professzor: hallotta, hogy az uram beteg, meg akarja látogatni, bocsássak meg, lehet, hogy rosszkor jött?

– Most ment le a partra Ottlikkal, szóljak utánuk?

– Ottlikkal? – üvölt fel Kövesi úr, és se kukk, se mukk, fordul és rohan le utánuk – nyilvánvalóan két legyet fog ütni egy csapásra. Bennem meg megáll és kimerevedik a kép: csakugyan, így is fel lehet fogni, édes ismeretlen hazámfia, Ottlik és Vas, a fakuló ég alatt, a rozsdás gesztenyefák alatt, két magyar író, ott, a Duna-parton.

Két író. A berek, a céh, a klikk, a szövetség, az összetartás – fenét.

Fenét. Végtelen óvatos körültekintés kell ahhoz, hogy több vagy akár csak két író hívjon meg egyszerre valaki. Ezt én már tudom. Lehet, hogy Aczél nem tudja? Aczél, akiről bizonyosan tudom, hogy nem is igazán a politikai hatalom érdekli, hanem az, hogy ennek kapcsán minden irodalmi, művészi süteménybe – ahogy az angol mondja – beledughassa az ujját, s hogy csakugyan szereti az irodalmat, színházat, zenét – a képzőművészetet, sajnos, nem nagyon, de imád mindent tudni ezekről a cigánylegényekről. Ha engem megkérdez valaki, mindig azt mondom: „Aczél betegségre és szerelmi bonyodalmakra jó.” Ez érdekli, és ezeken a dolgokon buzgón odarohanva segít, kórházzal, orvossal, kéglivel és útlevelemmel vagy akár egy utazás megakadályozásával is.

De kiderül, hogy mégsem tud mindent. Például azt sem, hogy Ottlik és Illés Endre 1945 óta halálos ellenségek, valódi és kitalált okokból, de végérvényesen és örökre, se le nem írják, se ki nem mondják egymás nevét, arról nem is beszélve, hogy még véletlenül sem találkoznak még társaságban sem, soha. De Aczél együtt hívja meg őket, velünk együtt, és tudja isten, de fagyottabb légkörű estét, ama bizonyos, örökké föl-emlegetett ötvenes évek óta nem éltem meg. De a társaság törvénye áll, a „visszahívásnak” meg kell lennie, ezt Ottlik is kötelezőnek érzi, halogatja egy darabig azzal, hogy majd idővel a nők megbeszélnek.

Telefon.

– Influenzásak vagyunk, kell kenyér meg tej meg grapefruit, akasszátok az ajtókilincsre, majd bevesszük, de ne csöngessetek be, hátha alszunk.

Telefon.

– Mi a fenének küldtetek orvost? Írt egy csomó hülye receptet, kinek kell? Most aztán adhatok neki könyvet. Lement a lázam, Gyöngyié még nem, aszpirint is tegyetek

holnap a zacskóba, tej most nem kell, inkább nescafé. És Piri adja kölcsön a *Three Act Tragedyt*, láttam a múltkor, hogy megvan.

Persze hogy látta. Minden alkalommal ellenőrzi, hogy van-e új Agatha Christie-m. Ez a közös szenvedélyünk, gyűjtjük a Christie-ket, ami a hatvanas-hetvenes években még nem olyan egyszerű. Meg-megjelenik egy német vagy francia fordítás, magyar is persze, ez jó Panninak és Gyöngyinek, de nekünk az angol kell, hiába figyelmeztetjük egymást, hogy ma már a „kemény” krimik idején olyan elévült, mint Sherlock Holmes, mindegy, ha bármelyikünk Angliában jár, hát hoz, vesz vagy kunyerál barátoktól, s tüstént beleírjuk a nevünket, nehogy a másik ellopja. Cipinek listája van a krimikről, pontosan bele van írva vagy a neve, vagy az, hogy Pirié, Pistáé, mégis, kölcsönkérés ürügyén évekig is magánál tart egyet-egyet. Mikor meghal, Bim értesít, hogy rám hagyta a gyűjteményét, s csak akkor ámulok el, hogy mi minden fér Cipibe. A könyvek utolsó, tiszta lapján fel van írva az a dátum, amikor először olvasta, és azóta hányszor és mikor. Némelyikben három-négy dátum is van, de ez nem elég neki, ahogy én is újra olvasom az övéit, kiderül, hogy kijavította a sajtóhibákat, s az érdekes szólásokat le is fordította, csurog az élvezet a megviselt *paperback* könyvekből. A „*beat about the bush*” fölé oda van írva: „kertel”, aztán áthúzva: „gatyázik”, s mint egy szótárban: „durva, szolecizmus”.

Telefon aránylag dühtelenül.

– Most már muszáj meghívunk Aczélt, már kilencvenkilencszer mondta, hogy szeretné látni a művészt otthonában. Gyertek ti is, Görgyéket is hívom. Majd a nők megbeszélük.

Gyöngyi összeomlik.

– Régen sem hívtam minisztereket vacsorára, hívjanak ők, a fene egye meg. Hát mit főzök neki, láttam, milyen undok volt nálad a csirkepaprikással, hogy ő nem szereti a mirelit csirkét. Azt kellett volna mondanod, hogy most hajkurászta a csirkét, elvágta a nyakát, leforráztam, megkoppasztottam, kibontottam – itt fogtam a Groza Péter rakparton, egyem a zúzóját a tekintetes úrnak!

– Ne izgulj, imádja a vastag, magyaros kaját. Egy nagy bablevest csinálj csülökkel, kolbásszal, csipedettel s kész. Utána valami sütemény, kávé.

– És ugye áthozol tányért, tálát, cicuka? Cipikének meg nekem csak két csúnya tányérunk van, s igazán nincs kedvem átmosni a szervizt. Pohár az van, nyolcan leszünk.

Hát az én tányérjaim csak olyan közönséges tányérok, nem csúnyák, fehér porcelán, egyáltalán nem a legfinomabb fajta, de hát Gyöngyi tudja, hogy milyenek, ha ez kell neki, hát összepakolom egy füles kosárba, és átszaladok vele előtte való este.

Énnekem, szégyenszemre, sosem volt fontos az edény – „az fenesi bor ónkannából is jó”, idéztem Pistának Altorjai Báró Apor Péter csudálatos írásából, mikor látnom kellett, hogy jaj de nagyon nem mindegy neki, milyen színű és fogású pohárból iszik, pedig ritkán ivott sokat. És a teáscsésze sem volt mindegy, persze. Hajdani otthonomban, ahol felnöttem, mindig nekem járt a repedt tányér, iszonyodtam tőle, de bele kellett nyugodnom, pedig én teritettem. Máig is olyan erősen kísért az a valahai zord rám mordulás – „megeheted a levesestányérból is, minek annyi edényt piszkítani” –, hogy legszívesebben mindenhez külön tányért, kistányért, üvegtányért adnék – de a bajóti cseréptányér s az angol követ porcelánja között csak a higiéniai különbséget éreztem – persze hogy nincs kedve Gyöngyinek a poros „szerviz”-t fölmosogatni, igaza van, jó.

Talán ezért hőkölök vissza, mikor meglátom Gyöngyi vacsoraasztalát, azaz kettőt, két kis asztalt. Damasztabrosz, csipkés alátét – mért ne mondjam, hogy „szet”, mikor így hívják, és dehogyis az én tányérjaim, apró virágos, nem tudom, milyen márka, de gyönyörű, ezüst minden villa, kés, a poharakat persze ismerem, karcsú boros, széles sörös – mi az istennyilának hurcoltam én ide ezt a kazal tányért, vajon?

A konyhában Gyöngyi a kolbászt vágja, papírvékony szeletekre, kisedszdán.

– Elég lesz ennyi? – néz rám a kolbászszál felénél tartva.

– Hát? – és a bugyogó fazékba pillantok, csülöknek nyoma sincs, ahogy a nyugtalanlankodó lé felhánya a kis örvényeit.

– A csülök már megfőtt, azt kisedtem. Jó lesz holnap ebédre.

– Vágd csak még – biztatom, de pár szelet után újra abbahagyja.

– Ez már igazán elég – mondja, de csak a felét kotorja a fazékba a deszkáról. Hát mit csináljak. Csipedett az van benne.

A bableves isteni lett, Aczél nagyot bólint rá, és én újra figyelmeztetem magamat Gyöngyi főzési elveire: nem az a fontos, nem is érdekes, hogy mi van benne, lényeg az, hogy bűvöljed az ételt, nézni kell, nem szabad elmozdulni mellőle. Az elbűvölt bablevestől felajzva kíváncsian várom, hogy mi következik. Sajt. Mindkét asztal közepén egy-egy nagyobb kistányér, rajta szép formába rendezve két háromszögletű és két hasáb alakú hajszálvékony sajtszelet. Közepén lapjára fektetett fél paradicsom. Átlesek a szomszéd asztalra, és meghűl bennem a vér: az élénken beszélgető Pista Gyöngyi „tessék”-jére maga elé húzza a kistányért, s körülvizslat, bizonyára kenyér után, s már nyúl a késhez, mikor észreveszi az általános megkövülést, s az én bokán rúgásomat is észleli.

– Szórakozott a lírikus – neveti Artúr, Pista nem jön zavarba:

– Azt hittem, adagolva van, bocsánat.

Nagyszerű a kávé, s ezzel vége a vacsorának, szorgalmas ivás kezdődik, csak Éva és én nem iszunk, és enyhén pukkadozunk a nevetéstől, de valahogy az egész nem sikerült igazán, pedig Cipi mindent elkövet, türelmesen hallgatja Aczél igazán rettenetes börtönélményeit, csak a végén furcsálkodva, fejcsóválva kérdi meg:

– És egy korty sört sem adtak a disznók?

Tizkor Aczélék felállnak, mint rendesen, s ahogy együtt ugrálunk le a félemeletről, Gyuri elneveti magát:

– Ugye a Kisilkovicsban vacsoráztunk, Pista? Emlékszel, Radnóti hogy szeretett volna minyont is enni, de nem mert?

– No ez a te majrés pék barátod! Egy gróf Monte Cristo, mi? – jön másnap Cipi boldogan vigyorogva. – Milyen okos volt Gyöngyi, hogy nem adta nekik a csülköt! Bátor asszonka! Ma aztán reszelheti a tormát! Majd gyertek el a tányérjaitokért, én unok csomagot cipelni.

Cipinek most már széles körű és általános a sikere. Sajnos, nem tesz igazán jót neki. Ő ugyan leginkább a *Times* cikkére büszke, amit az angolul megjelent bridge-könyvről írtak, egekig emelték, s igen sok pénzt is kapott érte – de a magyar siker jellemzően magyar siker. Az *Iskola* után mindenki, aki kicsit is ad magára, ég felé fordítja a szemét, és egy darabig forgatja is, ha elhangzik az Ottlik név – légyen az irodalmi mű, vicc vagy harmincnégy fokos melegben tweedzakó és gyapjúsál, amit például az én kiállításom megnyitásán viselt Szentendrén. Mindent szabad neki, mondom, még a judeofiliáját is elnézik (nincs az a csúnya zsidó lány, aki ne tetszene neki, és kiguvadt szem-

mel nézi a tévében az izraeli katonalányokat), csak az egy Kabdebó Lóránt hörghi kétségbeesetten: „Hát tehetek én arról, hogy nem vagyok zsidó? hiszen úgy nézek ki, mint egy egész hitközség? Annak a Salamonnak mindig ad interjút Ottlik, nekem soha, még Vas István kérésére sem!”

Nem és nem! És nem olvassa el Pista verseit, és egy tévészereplésében fennen hirdeti, hogy Karinthy Cini ezerszer többet ér, mint az egész Goethe, Eliot és Proust.

Sajnos, ezen én olyan dühbe gurulok, hogy eszméletlen hülyeségből, de megmutatom neki a *Forradalmi szvit* című írásomat. Annak idején, '57-ben, a hozzá való rajzokat lelkesen üdvözölte, s még azt ajánlotta, hogy küldjem ki Angliába, Csé-nek, Poór Péter álnéven, és minden nyelven elmege, hátha azok a „süket idioták” ebből megértik, hogy mi történt nálunk – persze, eszem ágában se volt. „Tudja, Cipikém, ez olyan lenne, mint amikor az *Erdélyi Anyák Könnyeit* terjesztette Félegyházán egy élelmes vándorügynök, s véleményem szerint éppen annyit is érne.” De az írást szeretném, ha elolvasná, ő is szerepel benne, már csak tisztességből is meg kellene mutatnom, talán jó az alkalom, most éppen a Fehér Lipótról szóló dicshimnusz fejzi be, ábrándosan ül az ablakpárkányon, és cigarettázik... Hátha? Kezébe is veszi, belelapoz, s egy teljes perc is eltelik, míg visszaadja. „Jól eltegye ezt, Pirikém, ne mutassa senkinek, majd ha eljutok odáig, fel tudom használni.” Megsemmisülök. Pista az íróasztalánál ül, szivarozik, legyint, rám néz, elmosolyodik.

„Engem szeret, és én is őt. Egészben, úgy, amilyen. És ezen ebben az életben nem változtathat semmi. Semmi a világon.”

Vajon ha Ágnes még írna verseket, azokat elolvasná? Erről egyetlenegyszer esik szó közöttük, de akkora ajtóördüléssel fejeződik be, hogy többé életükben nem térnek vissza erre. És ebben kétségtelenül Pista a vétkes.

– Kérlek, Ágnes jó költő és végtelen okos lány, de nagy költő akkor lenne, ha megmerné írni az asszonyi létét is. Csak annál sokkal hülyébben büszke és kemény és könyörtelen, nincs benne alázat, tudod.

– Te örült, te barom! Fütyül ő az ilyesmire. Mit értesz te ehhez, te csak feleségül veszed a nőket!

– Bizony. Egyiket a másik után, ugye?

– Állat! Senki sem ért irodalomhoz, csak te, a hülye jóférfj pofáddal.

Cipi még egyet morran, ajtó csapódik. Hiába, képtelenek egymással halkán beszélni. Süket halászok, bűvös vadászok.

*

– Hallom, Görgeyékkel mentek Jugoszláviába – örültek vagytok? Még hozzá autón, és viszik a kislányt is. Az ilyen kölyök bepisil, okádik, hasmenést kap, ordít, nyafog – örökre össze fogtok veszni, mire jó ez?

– Mert te biztosan imádod azt a kommunista néger kurvát, akiért ezek a hülyék tüntettek!

– Te meg, úgy látszik, azt a kommunista álladalmat imádod, aki becsukta őket a tüntetésért.

– Mit vendégelitek örökké ezt a sok taknyost? Az árokban fogtok elpusztulni, pazarló vén marhák!

– „Barátaink majd eltartanak.”

– Hülye Széchenyi! Ló kellett neki meg agár. Hát az atletika?

– Tudod, kit láttam? Azt a ti kebelbarátotokat, Istráng elvtársat, aki annak idején a könyvbezúzásokat intézte. A Vilmos császár úton vonult gyerekestül. A sötétben elvesztettek egy olyan madzagon húzható kelepelő fabékát, és lázasan keresték, ahelyett, hogy boldogok lettek volna, hogy elveszítették. Én mindenesetre ráléptem. Csekélyke bosszú volt értetek, amiért annyit kínoztt benneteket, de mégiscsak bosszú, ugye?

– Milyen kellemes szenzáció lenne a városban az, hogy Vasék válnak! De ha a római utat túlélte a házasságotok, reménytelen az egész.

Róma egyébként – Pista hiteles vallomása szerint – nem látta Cipit. Ő se Rómát. Ült a szobájában, háttal a Tiberisnek, s egy Evelyn Waugh-t fordított. Időnként elsétált a legközelebbi kocsmába, és megállapította, hogy Róma leginkább Kecskeméthez hasonlít, csak ott jobb a sör.

– Na milyen volt? – érdeklődik a baráti kör Gyöngyitől, akit Koromzayék elvittek Franciaországba autótúrára.

– Sató-sapell. Sapell-sató. Kész. Halálra untam.

– Tudod, tudod, Piroska, hogy hatvanévesek leszünk? Az ilyen hatvanéves áll a zöld-séges boltja előtt, és a botjával belepiszkál a kirakott krumplibba meg a hónapos retekbe, hogy ez mi? Ez a szemét? Ez magának krumpli? Isteni lesz! Most már jogunk van hozzá.

*

– Gyertek le a Zöldfába. Meg kell ünnepelni, hogy Gyöngyi megkapta a halálos ítéletét. Jöttek?

– Cipike, maga megint fennhéjázó! Mindössze arról van szó, hogy tulajdonképpen semmit sem ehetek, csak úgy, ha előbb bekapok egy kekszet vagy egy korty tejet, különben egészen aljas fájdalmaim vannak, kit érdekel, cigarettázni szabad.

És most belép a képbe egy kedves szemű fiatal költőnő, orvos, Beney Zsuzsa, s nekifog gondját viselni Gyöngyinek, tisztelni és óvni Cipit. Sőt kórházi háttere is van, csak messze, Kőbányán, ami szörnyű távolság Cipinek, szerencsére gyakran hazaeresztik Gyöngyit a vizsgálatok közben, egy darabig.

– Nem tudom, mi baja, Cipike, ezzel a kórházzal, magának semmi se jó. Én el vagyok ragadtatva, mert állandóan hangoztatják, hogy diéta, diéta, diéta, viszont minden délben kapunk egy tál lencsefőzeléket, egy darab kecskehússal és beléfagyott kánállal. Zsuzsa meg egy angyal, hát...

Aztán hazaeresztik végérvényesen, s Cipi rám mordul.

– Maga intézze el a Kútvölgyit, a Schultheisszel, én nem tudom őt itthon ellátni. Meg ott, ott van a Réz Pali Klárja is!

Igazán nem nehéz elintézni, Ottlikné az Ottlikné, Schultheisz is, Sályi Mari is pontosan tudják. És valóban ott van Klári, és én is ott lennék, ha nem próbáltam volna beszámolni Cipinek az egyik látogatásomról, persze a kellemes dolgokról. Sajnos, Cipi ezt dühösen visszautasítja.

– Nem érdekel, érti! Hagyjon ezzel békében, jó? Őt is hagyja, nem érdekel, hogy megette a húsleves vagy nem, minek ment ki? Én megmondtam már Gyöngyinek, hogy nem leszek öngyilkos. És amit Isten ránk mér.

Amikor Gyöngyi meghal, mi kint vagyunk Szentendrén Pistával, s úgy tudjuk meg, hogy egyszer csak Cipi telefonál Dubrovnikból.

– Itt vagyunk Veráékkel, süt a nap! – És egy fénykép-levelezőlap is érkezik. Cipi kék ingben, barnára sülvé nevet, és valóban süt a nap. Telefonált Londonba Verának és Dicknek, hogy jöjjenek le vele azonnal a tengerhez, mert Gyöngyi meghalt, és csak őket tudja elviselni.

Hát igen, és én még élek, és Pistának van felesége, neki nincs, nem bír rám nézni, igaz van, és mégis szörnyű, ahogy megmondja a szemembe, egyenesen.

– Ti ismertétek legjobban Gyöngyit, magával röhögött a legtöbbit. Nem, most ne találkozzunk, otthon ordítózok egyedül.

Jaj.

Azt, hogy ha két ember elválík, hát megváltozik az egész baráti környezete, azt tudom. Hogyha egyik meghal, akkor is, ezt még nem tudtam. Az egész világ, nem is szólva a baráti körről, őrjöngve siet Cipi segítségére, de ez jórészt csak bosszantja őt, legalábbis dühöngve közli, hogy minek. És menjen mindenki az izébe, és minek, minek, minek az egész. És közben mégis felmerülnek eddig nem szereplő emberek, és hirtelen első számú közeli bajtárs lesz például Réz Pali, akiről azelőtt csak hanyag megvetéssel vett tudomást azzal, hogy bezzeg Ádám. Pista kétségbeesésére Cipi ki sem mozdul hétszámra a lakásából – „én már rég meghaltam volna, ha úgy élek, mint te, hogy ki se lépek a napvilágra soha” –, de még jobban megrémít bennünket az, hogy el-elesik, nagyon nehezen jár. Aztán kiderül, hogy operálni kell, prosztata valami és kórház, utána úgy érzi, teljes joggal ül otthon állandóan. Bim („distant cousin”) mondja ezt a telefonba, és Fakan Balázs teljes odaadással gondoskodik róla – mindkettőnek van autója. Nekünk nincs.

Mégiscsak Schultheisz kell ide, föl kell erősíteni a budakeszi kórház után, hajlandó is befeküdni, sőt a látogatókat is eltűri, de nem győzi szidni Schultheiszt, amiért kétágyas szobát adott neki – a másik ágyban ugyan nem fekszik senki, s egész bizonyos, hogy nem is fog, de ezt Cipi nem hiszi, keservesen panaszolja fűnek-fának, dühöngve, persze, igazán ideje volt behozni a kórházba. Kezd magához térni, már csak az élet részletein dühöng.

– Tessék már valamit csinálni, Piroska, én nem bírok Ottlik úrral! Hatodik napja nem mosakszik, és nem engedi, hogy lemosdassuk – kapaszkodik belém Margitka, a legjobb főnövér, akit valaha is ismertem.

– Megvizsgálni se engedi magát?

– Nem kell már vizsgálat, az lezajlott az első másfél napon, azóta csak gyógyszereket kap, és javul is nagyon szépen, de ez a mosdás – engem fog kidobni a professzor úr, ilyen esetem még nem volt.

– Visszamegyek Budakeszire – morogja Cipi –, muszáj. Lehet, hogy itt kényelmesebb, de az az egyetlen kórház, ahol jó a krumplipüré.

Bűvös vadász.

– Tetszik emlékezni, mennyi bajom volt Ottlik úrral? – kérdi Margitka egy év múlva –, és nem is tudom, hogy, de olyan furcsa ez, annyira megszerettem, mi van vele, tetszik tudni?

– Jól van, jövő héten jön velünk Szigligetre.

„Regényes dombtetetjén, a helység nyugati részén, ahonnan faluszerte legjobban látni sarat-port” – ezzel szoktam bosszantani Pistát Szigligetre utaztunkban, bár ő, sajnos, nem tartja olyan nagy múnek *A helység kalapácsát*, mint én, és igazából nem is illik Szigligetre, pont az ellenkezője ennek, ámbár néhány szereplője összetéveszthetetlenül megtalálható az Alkotóházban. Például az amazontermészetű Márta (Ágnes), a

helybeli lány szívű kántor (Szőnyi Feri), a béke barátja Bagarja (Erdődy János), a Vitéz Csepű Palkók egész seregéről nem is szólva. Nekem Szigliget a nem-háztartási-teen-dők paradicsoma, és most külön öröm és megnyugvás, hogy jön velünk Cipi, rábeszéljük, kihúztuk az odvából, mindennap láthatjuk, s vigyázhatunk rá, Ágnessel együtt, a felelősség is megoszlik így, isteni három hét. Tündöklő januári hó, zúzmaracsipkés park és a folyosó levestsaga, ami Cipinek az *Iskolában* is olyan fontos. Ahogy a csomagokkal beveszekedünk (Pista meg én mindig nagy szerrel utazunk, mindegy, hogy Szigligetre vagy Amerikába), és megcsap a tisztára kefélt folyosódeszka, a gőzfűtés meg a készülő ebéd elemezhetetlen szaga, nemcsak egy kő, hanem egy teljes vulkáni „csörgeteg” gördül le rólam, munka, játék, étel, orvos, park, folyó, fenyőtoboz, borókabogyó, bagoly és szelid gesztenye – a nyugalom és a béke szigetére érkezem.

Ühüm.

Az első napot kivétel nélkül mindenki, még a bagoly Timár Gyuri is átallusza a furcsa éghajlatú Szigligeten. Csak vacsora után gyűlik össze a társalgóban a Szent István Társaság, más szóval Manuela Baráti Köre, más szóval Hülyék Gyülekezete, a mi bandánk. Megszállottan játszunk együtt mindenféle szellemi kitalálósdit, sőt Ágnes leleményére mutogatósdit is. Ebben csak Ottlik és Vas nem vesz részt, azt állítják, nekik ehhez nincs elég eszük. De az aktív játékosokon kívül mindig akad egy csomó néző-hallgató – a társalgó dugig van, akár a hamutartók.

És most berobbant egy színháztörténész, fiatal, fekete, és reszket, mint a nyárfalevél, és motollál a négy végivel.

– Jöjjön valaki gyorsan! Ottlik! Kitért a keze a kilincsen, rosszul van, gyorsan, gyorsan.

Még mielőtt befejezné, már ugrik is Sikó Zsuzsa és Róna Erzsi (köznyelven Kuki). Én meg a lépcsőn rohanok a tizenötös szoba felé, és a két orvosnővel már együtt zuhanunk be Cipihez, az ágya szélén ül, és mérgesen ordítja, hogy ez a rohadt, elegáns, középkori kilincs kitérte a csuklóját. Csakugyan ferdén, ijesztő szögben lóg a keze.

Zsuzsa belgyógyász, Kuki röntgenes.

– Eltört? – lép hozzá Zsuzsa, s egyetlen gyors, ügyes mozdulattal helyrerántja –, nem, csak megrándult, de azért jó volna egy ideig rögzíteni, valami rongy vagy zsebkendő kéne.

– Ott van a felső fiókban – int nekem Cipi, de ahogy húzom a fiókot, már tiszta egészségesen ordít rám: – Nem abban, oda ne nyúljon, hallja. A másikban!

Már késő. Félig már kihúztam azt a felső fiókot, ahol a kincstára van. Csokoládé, nescafé, cukor, keksz – igaz, ezek Szigligeten kincsek, mert a messzi BÓT-ba kell értük menni, van vagy háromszáz méterre az Alkotóháztól – no jó, megtalálom a zsebkendőket, Kuki meg futva hoz egy tekercs gézt, Zsuzsa gyorsan, energikusan tekerné már, de Cipi kirántja a kezéből:

– Menjen innen, maga egy rémes, erőszakos nő! Az a kis fekete zsidó lány maradhat!

– Én csak röntgenes vagyok – hebegi Kuki –, neki van beteggyakorlata.

Mi lakunk a szomszédos szobában, kétóránként váltjuk egymást az ágya mellett, hála istennek, alszik, mint a tej. Másnap délig.

– Lóri, maga az irodalomtörténész! Maga sétáltassa ebéd után legalább félóráig a Cipit! – parancsolja Ágnes.

„Itt van az új medvetánc – medvetánc – medvetánc” – szól a fülemben Zsoldos fésűmuzsikája az *Iskolából*. És felmerül bennem egy Mühlbeck Károly-rajz: a *Mackó úr utazásai szárazon és vízen* című könyvből hajdani gyerekkorom egyik kedves rajza, ahol

a medvét táncoltatja az oláh, és az oláhot a medve, eldönthetetlen, hogy melyik húzza melyiket. Csengenek a jégcsapok, süt a nap, hullik a zúzmarra, a borókabokor hajlós csipkéiről, a nyugati erkélyen fülig bepakolva magasabb régiókat kereső szellemek az irodalmi történeteiket sutba dobva, megigézten bámulják a félköríves, havas platót. Attól félek, nem jól választottuk ezt a bélelt télikabátot Lórántnak, pedig hárman is beleadtuk az eszünket a tapolcai áruházban – de sajnós, most derül ki, hogy sehogy sem emeli Lóri megjelenését – erősíti, hogy szabónyelve szólnak.

– Gömb és hasáb – sűgom kedves kollégám, Somos Miklós fülébe, ő meg komolyan bólint a bajuszával.

– Kassák konstruktivista korszaka, csak egy vörös vonal hiányzik belőle.

De nem hiányzik az sem. Most egy villanásra kibújik a szélfúttá vörös foltos téli égre a nap, s az ingó fenyősudarakon átnyilazva pirosra festi a barna kucsmás-bundás langaléta figura bal kezében tartott botját. Jobbjával a könyökéig érő Lóránt gömbformájára nehezedik, ferdén. Igen, még színben is egyezik. Lassan mozog a kép előre a borostyánkapus fal felé, a hóesés megállt, hűlni kezd a kert, vékonyan ropog a hó tortamáz-felszíne.

*

Ennek a nemzedéknek mégiscsak a mozi volt az elsődleges elsöprő élménye, kétségtelenül. Mégpedig nem is akármilyen mozi – a ma már érzékenyülten tévében mutogatott néma film. Babits kezdte, „Hogy gördül a két robogó hegyeken tova árkokon át, Pornimbusz után pocsolyás utakon ver a kereke sárkoronát. És villan a kép...” – de kevés olyan író akadt, aki ne lelkesedett volna érte, s valahogy nem írta volna meg. Az meg, hogy „együtt megyünk moziba”, az a barátság egyik lényeges elemévé vált. Mándy ma is holtszerelmes a moziba, Pista és Cipi is az volt. Nekem, vidéken sok bánatom és elérhetetlen vágyam kötődik a mozihoz, az iskolában, a zárdában is és a gimnáziumban is volt „kötelező mozi” – megnézendő film, akkor pedig pénzt kellett szereznem a jegyre, ami nekem nem volt könnyű. De játszott olyan filmet is a kiskunfélegyházi Uránia mozgóképszínház, amit a diákoknak tilos volt megnézni, és általában a külön mozihoz engedélyt kellett kérni az osztályfőnöktől. Csak elbámultam a pesti mozi zsúfoltságán, itt ugyan kutya se tudja ellenőrizni, sőt nem is érdeklí a kutyát sem, hogy mennyi diák jár oda – honnan van rá pénzük? Aztán kiderült, hogy mit ki nem találnak, úristen, a film beszél, jár a szájuk, és Krisztina királynő magyarul beszél, és a Bounty legénysége is, nem is szólva a Vörös Pimpernelről és a francia filmekről, azokat más hangsúllyal ugyan, mint az iskolában, de kötelező volt megnézni, szállóigévé lettek az érdekesebb vagy merészebb (??) mozibemondások, különösen a franciák – az olasz film még nem indította el diadalmas hadjáratát, a magyar filmek pedig, hát istenem... általában énekeltek egyet a búzamezőkön, és férjhez mentek az álruhás királyfihoz, a bubifrizurás bájos leánykák, csicseregve.

Hogy az Aczéllal való régi veszekedések vagy a Gyöngyi halála utáni új környezetet veszi rá Cipit, hogy filmbe sűrítse az *Iskolát* meg a *Hajnali háztetőket*, nem tudom. De hirtelen fülig van a filmvilágban, s kétségtelenül fülig Takács Katiba – nem csoda, gyönyörű tündér. A jóságos Fakan Balázs nem győzi hurcolni stúdióból ki, próbákra be és egyáltalán mindenüvé, sajnós már nehezen jár, nélkülözhetetlen neki az autó.

A bemutatón persze ott vagyunk, és Cipi mámorban él, lobog a vállig érő ősz haja – istenem, most realizálok csak, hogy Cipi megöszült –, de nem kapitány már, jaj, dehogyis. Mohó, boldog gyerek habzsolja a születésnapis habos tortáját, se lát, se hall. Ott vannak a barátok, ott van Pali, ott van Vera, mi is ott volnánk, de felénk se néz, persze nem is velünk ül, csak a filmesekkel, Vera szegény, nem ezért jött haza Lon-

domból. Igen, a filmesekkel bújik össze, a film pedig gyönyörű és rossz. Helyesbíték, nem jó. Minden színész remek, szépségesek a felvételek és a csodálatosan komponált képek, de Cipi, az ő hangja nem hallatszik. A százszor megfontolt, gondosan mérlegett, tizszer átírt, végtelenül finom érintésű Ottlik-hang nincs sehol, nem bír kiszólni a film durvára vagy legalábbis szerkezetileg durvára szövött anyagából. Nem filmre való, no.

– No menj, és fogj egy hulló csillagot – sóhajtja Pista, de odafurakszik Cipihez, megöleli: – Gyönyörű, öregem!

– Én még soha ilyen szép filmet nem láttam – ragyogja Cipi, és nem átallja ezt a tévében is elmondani, világ csodájára.

Talán ötször ha megy a *Hajnali házetők*.

És nagy baj van Cipivel. Amikorra hosszú ide-oda tanácskozás után hazaeresztik a kór-házból, összeülünk, mi legyen vele, ki legyen mellette, megmondták, hogy nem lehet egyedül hagyni. Ágnes nem költözhetik oda, ő is betegeskedik, én sem, a családomnak szüksége van rám. Verának legalább egy hónapra vissza kell mennie Angliába, de esetleg hosszabb időre. Marad Bim, lemondva egy ausztráliai meghívást, és Lengyel Péter. És maradnak a telefonok, hozzánk, Szentendrére, majdnem mindennap hív, de látni nem akar bennünket.

– Nem, ne jöjjen senki. Hanem, hallja, maga intézze el, hogy Bim kapjon Sorosztöndíjat, amiért ellát engem. Hívja fel Sorost, Pirikém, de mindjárt, még ma!

– Drágám, nem lehet! Pista otthagya a Soros-bizottságot, a második ülés után, hiszen tudja!

– De senki sem intéz el semmit, csak maga! Engem is, Gyöngyit is maga vitt be a Schultheiszhez – marhaság, rémes, igaza van, én vagyok a hülye, bizonyosan Gyöngyit nem akarja megsérteni!

Jaj.

– Jaj, öregem, tudod, mit kell még föltétlenül megcsinálnom? Hogy egy délután besütött a nap, a hideg-diványon feküdtem, fekete, fehér gombos diványon, nyáron, Kecskeméten. Te is irtál arról, hogy besüt a nap Etire – hogy van?

Pista dermedten fogja a kagylót.

– Öregem, kicsellőzök a sorssal. Hidd el, vén marha! Jöhetsz a temetésemre, meguntam, na! Mindenki eljöhét, koszorúk, papok, zene, pofajártatás ne legyen, senki se szóljon egy szót se és elefes. Hiába küldted azt a szar formájú szivart, te hülye, én csak forradalom vagy ostrom alatt szivarozok. Amikor te kártyázol. És azért csókolom Pirit, a káposztás tézta jó volt.

– Vera kijár magához Szentendrére? Magyarázza meg neki, hogy hogy a lópikulába akar hozzám feljönni? Nem kell! Mindig a Gyöngyi karosszékébe ült le, a pirosba, de az most tele van kéziratpapírral, azt nem lehet onnan lerakni, nem ülhet le sehová.

Csak ő hív minket, ha mi próbáljuk hívni, gyakran alszik, vagy most nem ér rá, vagy Bimet küldi a telefonhoz.

És Bim mondja, kétségbeesetten. – Nem, nincs jól. Annyit eszik, mint egy madár, és borzasztóan goromba hozzám – meg is mondtam neki, de nem törődik velem. Nagyon beteg. De azért néha még ír. És akkor még dühösebb.

– Rögtön szólj, hívjál bármikor, ha segíthetünk, Bim.

– Hiszen az a baj, hogy nem tűr meg senkit. Fakan Balázs segít, hoz mindent – én

nem merem egyedül hagyni. Orvos is benéz néha, de azért csak dühöng, hogy Gyöngyit nem mentették meg, és nem akar orvost látni, és dögöljenek meg rakásra.

Hosszú telefon, még nem tudom, hogy az utolsó.

– Pirikém, tudja, ugye, hogy van egy Agatha Christie-szótár, vagy tárgymutató, vagy mifene, regiszter, izé. Én megszereztem, de most nincs nálam, valaki elvitte. Mondja, nem tudja, hogy melyikben fordul elő másodszer Mrs. Summerhayes? Hogy a *Cat among the Pigeons*ben? Hol? Persze, igen, tudom, az a kislány hivatkozik rá Poirot-nak, aki megtalálta a teniszütőben a kincset! Várjon, várjon, ne mondja ki a nevét, tudom, tudom, Adám fordította a *Nyúlcipőt* egy ilyen nevű pasastól – igen, Upjohn, a lány meg Julia Upjohn. Kösz, és valami kajáról is szó van, hogy omlettet tud sütni Mrs. Summerhayes, mert Poirot megtanította rá? Jó! Jól van, no! Most már tudom folytatni, amit csinálnék, de ez idegesített, gondoltam, maga tudja, Gyöngyit nem kérdezhetem meg, Vera úgyse emlékszik, Ágnes nem szereti Christie-t, a Bim meg csak vihog, mint egy süldő lány. No, jó, adja azt a számár férjét, aki nem akar írni az *Újhold*ba, megmagyaráznom neki, hogy fogja be azt a vén, hülye pofáját, és ne szidja Istent éniattam – Isten különben is csak egy egyenlet! De hát Pista még a Pitagorasz-tételt se érti, hogy érthetné Istent!

Mekkora ez a temető, fertelmesen nagy, körülfutja a domb lábát, belelóg a városba, mintha magyarázná, hogy úgyis az övé lesz, türelem! És este hatkor zár, mint egy könyvtár – hát tulajdonképpen az is, persze. És október van, a vadgesztenyék potyognak, tarka a lomb, ahogy illik ilyenkor. És most aztán kicsellőzött Cipi a temetési gyülekezettel. Rengeteg ember toporog tétován, egymást meg a saját cipője orrát nézegeti, úgy érzem, rettentő hosszú ideig. Pista reggel óta egy szót sem szól, mióta az íróasztalán arcra borulva találtam az átázott zöld posztón. Most már bir közönyös pofát vágni, de a szokottnál hajlottabban támaszkodik a botjára. Vera szegény a pesti unokaöccse mellett áll, és eljött Göncz is. Bent a ravatalozóban virágtalanul mered a fekete koporsó, mellette Bim feketében, üres a terem, nem tudom, oda illik-e menni Bimhez. Úgy látom, más sem megy oda. Azt se tudom, micsoda jelzésre kezd lassan felfelé folyni a tömeg, pedig már úgyis magasan vagyunk, a temető felső részén van ez a ravatalozó. Nem sokan merészkednek az erősen félreeső sirhoz, tétován néz körül a két sirásó, aztán eresztetni kezdik a koporsót, egy darabig nem is látok semmit, csak a felhantolás lapátcsattogását hallom, aztán egy nagyon határozott hangot, mikor gyakorlott mozdulattal betűzik a keresztet. Nem tudom azt sem, hogyan került oda mellőlem Pista, de ott van, nehézkesen, botra támaszkodva hajol a sír fölé, ráfekteti a jobb kezét, a tenyerét, csak a görnyedő háta és a széltől borzolódó ősz haja látszik.

1993. ősz-tél

Bocsánatot kérek. Nem tudtam megírni Ottlik Gézáat. Ottlik megtörtént az emberrel. Elemi jelenség volt, mint a vihar, az eső, a szél, a sötétség és a nap. Nélkülözhetetlen és kibírhatatlan. Imádtam, és szét tudtam volna verni a pofáját. Hiányzik.